

Publicerad 19 jun 2007 06:35

I vårdnadstvister måste domstolar och socialtjänst lyssna mer på barnens egna berättelser när de fattar beslut om umgänget med föräldrarna, hävdar Inger Ekbohm och Åsa Landberg i en ny rapport.

Domstolar missar barnens bästa

Samhällets stöd till barn där föräldrarna tvistar om umgänget fungerar dåligt. Det visar en ny rapport från Rädda Barnen och Socialstyrelsen som presenteras i dag, tisdag.

NÄR DOMSTOLAR TAR upp umgängestvister är det som om barnen osynliggörs och glöms bort. Det menar psykoterapeuterna Inger Ekbohm och Åsa Landberg på Rädda Barnen. Uppgifter om våld, hot och missbruk i de aktuella familjerna tas ofta inte på allvar, hävdar de.

- Barnens rätt till stöd och skydd fungerar inte i praktiken, säger Inger Ekbohm. För Rädda Barnens och Socialstyrelsens räkning har hon och Åsa Landberg tagit fram rapporten "Innerst inne var man rädd".

Det är första gången som någon systematiskt följt upp hur det fungerar i praktiken när en domstol beslutat att en kontaktperson måste vara med när ett barn träffar den ene av sina föräldrar. Slutsatsen i rapporten är dyster.

- I de allra flesta fall fungerar insatsen med en kontaktperson skrämmande dåligt, säger Inger Ekbohm.

VID EN SKILSMÄSSA eller separation har barn rätt till umgänge med den förälder som de inte bor tillsammans med. Det är mammans och pappans gemensamma ansvar att barnets behov så långt som möjligt tillgodoses. Ibland uppstår dock inflammerade och svårlösta vårdnadstvister. Det är då tingsrätten kan bestämma att umgänget med en av föräldrarna ska ske i närvaro av en kontaktperson. Målet är att barnet ska få en möjlighet att bygga upp en nära och god relation till umgängesföräldern.

- Men hur detta fungerar i praktiken har man tidigare vetat ytterst lite om - det har varit som en vit fläck på kartan, menar Inger Ekbohm och Åsa Landberg.

De arbetar på Rädda Barnens centrum för barn och unga i kris. I sin rapport, som

presenteras i dag, uppskattar de att 3 000 barn varje år måste ha med en kontaktperson när de ska träffa den förälder de inte bor hos.

DET KAN BERO på att barnen tidigare utsatts för våld eller övergrepp av föräldern och måste ha en "skyddande vakt". Eller också har relationen tidigare varit svag, och då ska kontaktpersonen hjälpa till med att få i gång ett normalt umgänge.

Inger Ekblom och Åsa Landberg har gått igenom ett sextiotal domar från 2002 där tingsrätter runt om i landet beslutat att barn ska ha umgänge med sin mamma eller pappa i närvaro av en kontaktperson.

Många av de barn som senare intervjuades hade ingen kontakt med sin umgängesförälder fyra år efter beslutet. Flera av dem berättade att de kände sig trygga med kontaktpersonen - men inte med umgängesföräldern.

"Mamma var jätteorolig när jag skulle sova över första gången. Mamma och kontaktpersonen pratade om att jag skulle säga nej om han kom när jag sov. Det var konstigt och jag förstod inte."

MÅNGA BARN UTTRYCKER att de kände ett stort ansvar för sin umgängesförälder. En flicka som var sex år då hon träffade sin pappa med kontaktperson berättar:
"En kontaktperson kan göra så att man hittar på saker & och då blir pappa glad. Man vill ju att pappa ska vara glad. Men själv vill man inte träffa honom."

- Sociala myndigheter och domstolar överskattar lätt umgängesföräldern. Ofta finns psykiska sjukdomar, missbruk och våldsbrott med i bilden när systemet med kontaktpersoner inte fungerar, förklarar Åsa Landberg.

Tingsrätterna tror att umgängesföräldern är vem som helst, men glömmer vilket bagage han eller hon har med sig. I flera fall har barnen utsatts för våld och sexuella övergrepp - oftast av pappan.

EN FLICKA SOM träffade sin pappa tillsammans med en kontaktperson berättade under intervjun:

"Först var det meningen att jag skulle träffa honom själv en helg. Men det gjorde jag inte. Sen föreslog de att det skulle vara en kontaktperson. Det var ju klart bättre. Men jag ville inte. Det var ju klart bättre än att vara med honom själv. Jag sa till alla som jag fick prata med att jag inte ville träffa pappa.
För det första var det ju hemma hos honom där allt hade hänt. Det var ju ännu jobbigare. Och sen ville jag inte se honom över huvud taget. Jag förstår inte varför jag skulle behöva göra det heller."

- Utsatthet, rädsla, frustration och besvikelse är nyckelord som återkommer i våra intervjuer. Tanken är att kontaktpersonerna ska hjälpa till att åstadkomma en fungerande relation även med den förälder som barnet inte bor hos, inte att de ska vara en skyddande vakt, säger Inger Ekblom och Åsa Landberg.

DE FÖRESLÅR NU att systemet med kontaktperson vid umgänge ska förändras och att barnets behov ska vara det avgörande.

- För att kunna bedöma vad som är barnets bästa krävs att vi lyssnar på barnets egen berättelse, säger Inger Ekblom.

Trots att det gått sjutton år sedan Sverige godkände - ratificerade - FN:s barnkonvention finns det stora brister när det gäller unga människors rättigheter i praktiken, menar hon och Åsa Landberg. De har därför flera förslag som skulle stärka barnets rättigheter.

- Bland annat handlar det om att göra barnen mer delaktiga. De borde till exempel ha rätt att komma till tals inför beslut i domstolarna och när socialtjänsten planerar utformningen av umgänget med kontaktpersonen, säger Åsa Landberg.

HON MENAR ATT det borde vara socialtjänstens ansvar att informera barnet och tillsammans med barnet följa upp hur umgänget fungerat.

Om några veckor presenterar den statliga utredningen "Beslutanderätt vid gemensam vårdnad" sina förslag. Ett område som utretts är barnets behov av stöd.

- Jag hoppas att vår rapport - som fokuserar på barnens behov - bidrar till att förändra arbetet då det blir aktuellt för ett barn att umgås med en av sina föräldrar tillsammans med en kontaktperson. Socialtjänsten har ett stort ansvar, liksom våra domstolar, säger Inger Ekbohm.

Thomas Lerner , thomas.lerner@dn.se

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.